

2. PÜHAPÄEV PÄRAST ILMUMISPÜHA

Juhtsalm: Seadus on ju antud Moosese kaudu, arm ja tõde on tulnud Jeesuse Kristuse kaudu (Jh 1:17).

Tekstikäsitus 2Ms 33:17b-23

A. WEISER jaotab 2. Moosese raamatu viieks osaks. 1) Iisrael Egiptuses ja väljumine sealt ning teekond Siinaini (pt.1-19). 2) Kümme käsku, Liiduraamat ja Liiduleping (pt.20-24). 3) Määrused seadusetelgi (kogudusetelgi) ja preesterkonna kohta (pt.25-31). 4) Liidu lagunemine ja Teine seadustekogu (pt.32-34). 5) Seadusetelgi määrused ja nende täitmine (pt.35-40). Perikoop on võetud neljandast osast ja nimelt 33.peatükist. Neljas osa algab kuldvasika kummardamisega ning lõpeb uute käsulaudade valmistamisega ja liidu uuendamisega.

33.peatüki alajaotus on järgmine. 1) Mooses saab käsu asuda koos rahvaga teele mitte enam Jumala, vaid ingli kaitse all ja rahva leinav reageerimine Jumala keeldumisele tulla koos nendega (s.1-6). 2) Moosese kohtumised Jumalaga seadusetelgis (s.7-11). 3) Mooses palub, et Jumal siiski ise saadaks neid, mida Jumal ka lubab teha (s.12-17). 4) Mooses igatseb võimalust näha Jumala auhiilgust ja Jumala vastus sellisele soovile (s.18-23). - Jutluse perikoobiks on antud 3.osa lõpp (s.17b) ja 4.osa (s.18-23).

33.peatükk ei ole kirjanduslik tervik, vaid on koostatud erinevate pärimuste alusel. See selgub näiteks s.19-21, kus on ära toodud üksteise järel kolm Jumala kõne algust, ilma et Mooses vahepeal üldse midagi ütleks ("Ja tema vastas" - s.19; "Ja ta ütles veel" - s.20; "Siis ütles Issand" - s.21). Pärimused on tekkinud erinevatel aegadel. Vanemaid pärimusi on teoloogiliselt uuesti töödeldud. Erineva päritoluga materjali kokkukirjutamist tõendab ka see, et kui perikoobile eelnevates lõikudes s.12-14 ja s.15-17 käivad "läbirääkimised" Jumala kaasamineku üle oma rahvaga, siis s.18 jj. on juttu hoopis teisest asjast, millel pole eelnevaga mingit seost, ja nimelt Jumala auhiilguse näitamisest Moosesele. Üleminek uuele lõigule on järsk.

S.18,21-23 ja 1Kn 19:9a,11-13a on sarnased. Kas on mõlemale aluseks üks ja sama Siinai mäega seotud lokaalne pärimus?

Perikoobi üle jutlustamisel tuleb muidugi vaadelda antud teksti kui tervikut. 1997.a. Piiblis kannavad s.12-23 ühist pealkirja: "Issand töötab oma ligiolekut". Mõned eksegeedid alustavadki teksti käsitamist juba 12.salmist. Sel juhul tõuseb pingeline Moosese lausetes järjest, tema soovid ulatuvad üha kaugemale. Algul Mooses küsib: "Keda sa koos minuga

läkitad?" (s.12). Seejärel Mooses soovib: "Õpeta mulle oma teed!" (s.13). Edasi palub juba: "Sina käi koos meiega!" (s.16). Pingeline kulmineerub Moosese igatsuses: "Näita mulle oma auhiilgust!" (s.18).

Eksegees

S.17.

See salm kuulub veel eelneva osa juurde (s.12-17), kus viis korda räägitakse Moosese "armuleidmisest" Jumala silmis. Raamiks sellele osale on Jumala sõnad Moosesele: "Ma tunnen sind nimepidi" (s.12,17). Siinaid kujutletakse Jumala eluasemena ja tema lähedalolu paigana. Mis saab siis, kui rahvas Siinai jalamilt lahkub ja hakkab minema Kaananimaa poole? Missuguseks kujunevad edaspidi rahva ja Jumala suhted? Kes läheb kaitsjana rahvaga kaasa? 32:34 öeldakse, et ingel käib rahva eel. 33:14 aga töötab Jumal, et tema "pale" läheb kaasa ja senini kirglikult rahva huvide eest võidelnud Mooses leiab selles teadmises hingerahu. Jumala "pale" tähendab Jumala toetust ja abi (4Ms 6:25; Ps 69:18; 104:29). "Pale" on jumaliku olendi inimese poole pööratud külg, mis seda olendit otseselt esindab (vrdl. Js 63:9). Kuna s.14 võib jääda mulje, et Jumala toetus kuulub eelkõige rahvajuhile Moosesele ("Ma annan sulle rahu"), siis palub Mooses uuesti Jumala "palet" just rahvale (s.15). Mooses julgub minna veelgi kaugemale. S.16 näeb Mooses jumalarahva erinevust kõikidest muudest rahvastest just selles, et Jumal ise (ja mitte ainult tema "pale") käib koos nendega. S.17 Jumal Moosese palve pärast nõustubki sellega, sest a) Mooses on "leidnud armu" Jumala silmis ja b) Jumal tunneb Moosest "nimepidi". Mõiste "armu leidma" on oletatavasti pärit õukonna kõnepruugist. Ootamatult ja ilma nähtava põhjuseta keegi "leiab armu" kuninga silmis. Kuningas laskub alla n.ö. "väikese inimese" tasandile ja lahendab tema probleeme, milleks ju kuningal on küllaldaselt võimu ja vara. Jumal tunneb Moosest "nimepidi" s.t. suhtleb temaga usaldavalt nagu hea sõbraga (s.11).

S.18-23.

S.17b väljaõeldud otsus ("Sa oled armu leidnud minu silmis" ja "Ma tunnen sind nimepidi") julgustab Moosest minema edasi ja üritama läbimurret viimasest vaheseinast, mis teda veel Jumalast lahutab. Mooses palub: "Näita siis mulle oma auhiilgust!" Auhiilgus on Jumala majesteetlikkuse nähtav ilming. Vt. Piiblientsüklopeedia, lk.146-147, märksõna "Kirkus". Mooses igatseb juba praegu näha seda, mis prohveti sõnade kohaselt avaneb inimesele alles aegade lõpul (Js 40:5). Teisiti öeldes: Mooses soovib Jumalat vahetult tunnetada ja tema olemust otseselt tajuda.

Jumal kuuleb Moosese palvet, aga teatud "piirangutega" ja teisiti kui Mooses seda mõtles. Moosesele vastates (s.19-23) alustab Jumal kolm korda (s.19,20,21) lauset uuesti. Jumala auhiilguse nägemine ei ole nii lihtne asi kui Mooses kujutleb. Inimesel on võimalik Jumalat "näha" ainult vaadeldes tema kätetöid.

Jumala vastus koosneb kolmest ütlusest. 1. ütlus (s.19). a) Moosese silme eest möödub kogu Issanda *tub* (= "headus, ilu, hiilgus"). 1997.a. Piibel tõlgib selle heebrea sõna vastega "ilu", Suur Piibel aga "headus". Ilul on vaateleja ja headusel kindlasti objekt, kellele ollakse hea. Seega näitab Jumal ennast Moosesele oma suhetes inimesega. b) Jumala kirkuse nägemise asemel Mooses kuuleb Issanda nime. Iisraeli usundis on nimel JHWH sama koht, mis teistes usundites Jumala kujutistel. Issanda nime kohta vt. 1997.a. Piiblist lk.67 seletust 2Ms 2:14 juurde. c) Jumala "nägemine" ja "kuulmine" on midagi niisugust, millele inimesel iseendast pole mingit õigust. Jumalakogemuse aluseks on ainult Jumala arm ja halastus. Viimase heebreakeelne vaste *rhm* iseloomustas algselt vanemate suhtumist oma lastesse. Jumal osutab inimesele halastust samal viisil nagu ema või isa oma lapsele (vrld. Js 49:15; Jr 31:20). Algkeele mõiste "halastus" on tuletatud ühest teisest heebrea sõnast, mis tähendab ka "emaihu". Nagu emaihu varjab veel sündimata last, samuti ümbritseb Jumala halastus rahvast, kelle ta endale on valinud. Sama kehtib ka "uue Iisraeli" s.t. ristikoguduse kohta.

2. ütlus (s.20). Moosesele pole võimalik vahetult näha Jumala palet (*panim* = nägu, välimus, isik, esikülge) ja jääda elama. Jumala polge nägemine on kultusekeeles *terminus technicus*, mis tähendab Jumala täielikku ja terviklikku tunnetamist. Moosese niisuguse soovi lükkab Jumal tagasi, sest niisugune kogemus poleks Moosesele jõukohane, see tähendaks temale surma. Seepärast juba põleva kibuvitsapõõsa loos Mooses "kattis oma näo, sest ta kartis Jumalale otsa vaadata" (3:6). Sedasama tegi Eelija Hoorebil, kui ta kuulis "tasast sahinat" (1Kn 9:13). Jesaja (6:2) visioonis kasutavad isegi seeravid oma kuuest tiivst kahte palge katmiseks. Seista Jumala vahetus läheduses on väga ohtlik, kui mitte surmav asi.

3. ütlus (s.21 jji.). M.NOTH näeb siin järke 18. salmile ja peab vahepealseid s.19-20 hilisemaks juurdekirjutuseks algsesse teksti. Jumal täidab Moosese palve (s.18), kuid ainult ühe piiranguga. Jumal juhatab Moosesele kätte erilisel püha paiga ("Vaata, siin mu juures on üks paik"). Moosesele tuleb astuda teatavale kaljule ja oodata seal Jumala auhiilguse möödumist. Selleks ajaks asetab Jumal Moosese kaljulõhesse ja kõige ohtlikumal momendil isegi katab teda oma käega s.t. varjab surmava kiirguse eest (s.22). Kui Jumal on möödunud, võtab ta kätte ära ja Moosesele on võimalik Jumalat näha seljatagant (s.23a). Sellest peab Moosesele

piisama. Lõpuks kinnitatakse veelkordselt, et Jumala palet ei tohi keegi näha (s.23b).

Mõtisklusi

Mitmed VT-i perikoobid käsitavad väikest katkendit jumalarahva elust. Neid on võimalik mõista ainult laiemas kontekstis. Samamoodi on asi ka tekstiga 2Ms 33:17b-23. Soovikorral võib perikoobile lisada ka eelnevad salmid ja jutlustada tervele lõigule s.12-23, mis 1997.a. Piiblis kannab pealkirja: "Issand töötab oma ligiolekut". Niisugune olekski sel juhul jutluse peateema. Kui aga piirduda perikoobis antud s.17b-23, koondub tähelepanu Jumala nägemise probleemile.

Perikoobi mõistmist raskendab antropomorfism, millega tänapäeva inimene pole harjunud. Mitmed mõisted (auhiilgus, armuleidmine, Issanda nimi jt.) on teoloogiliselt väga sisukad, kuid esmakordsel lugemisel või kantslist kuulamisel inimesed tavaliselt ei suuda neid enda jaoks avada.

Jumala antropomorfset kujutlemist õigustab asjaolu, et me saame kogudusele rääkida tundmatust ainult neile juba tuntud kujundite kaudu. Sama meetodit kasutas Jeesus rääkides rahvale tähendamissõnadega.

Perikoopi on võimalik tõlgendada lähtudes UT-st. Moosese soov näha Jumala auhiilgust täitus Jeesuses Kristuses. Evangelist tunnistab Jh 1:14: "Meie nägime tema kirkust kui Isast Ainusündinu kirkust." Ka Kaana pulmas (pühapäeva evangeelium Jh 2:1-11) "Jeesus avaldas oma kirkust".

Jumal ütles Moosesele: "Ma tunnen sind nimepidi" (s.17b). Mooses peab elama mitte sellest, et ta ise tunneb Jumalat täielikult. Asi on vastupidine. Mooses elab sellest, et Jumal tunneb teda. Jatkugu igale usklikule sellest, et Jumal tunneb teda isiklikult ja "nimepidi" ning teab temast kõike.

Jumalaga kohtumine ei tähenda Jumala nägemist. See oleks üldse suur eksitus arvata, et usk kasvab välja nägemisest (vrld. Rm 10:17 - usk tuleb kuulutusest). Jumalakogemuse juures on kõrvad hoopis tähtsamad kui silmad.

Perikoobis Mooses kõneles Jumalaga s.t. ainult "kuulis" Jumalat. Kuid ta tahtis jõuda Jumalale ligemale ja teda ka "näha". Samuti on paljude tänapäeva inimestega. Nad kuulevad kirikus Jumala sõna, kuid nad tahaksid Jumalat ka "näha" s.t. saada silmnähtavat tõendit Jumala olemasolu kohta. Nad nõuavad: "Näidake meile Jumala auhiilgust!"

"Keegi ei ole ialgi Jumalat näinud, Ainusündinud Poeg, kes Isa süles on, see on selgitanud" (Jh 1:18 Suure Piibli tõlkes). "Isa ja Poeg on üks" (Jh 10:30). Jeesus ütleb: "Kes on näinud mind, see on näinud Isa" (Jh 14:9). Jumal on lasknud meid Jeesuses Kristuses vaadata oma südamesse. Me

teame nüüd, missugune on Jumal, kuidas ta inimestesse suhtub, mida ta kavatses nendega ette võtta ja mida ta inimestelt ootab.

Issanda nime kohta vt. R.LUTHER, Uue Testamendi sõnaraamat, lk.161-162, märksõna "Nimi".

S.19b on Jumala armulisusele (*chen*) lisatud ka tema halastus (*rhm*). Oma vabast tahtest on Jumal armulikult ja halastavalt pöördunud patuhädas sipleva inimese poole, et teda aidata. Jumala niisugust soosingut ei saa keegi mingil kombel endale teenida või võita. See on kingitus.

Mõiste "armuline" (s.19b) on pärit nendest aegadest, kus inimeste elu reguleeris mitte üldkehtiv õigus, mille kohaselt kõik on seaduse ees võrdsed, vaid just isiklikud suhted. Normaalseks eksisteerimiseks oli vaja võita kõrgemalseisva isiku soosing või vähemalt heatahtlikkus. Meie vanemasse kõnekeelde on jäänud viisakusväljend "armuline härra" ja "armuline proua". Kui ühiskonnaredeli kõrgemal pulgal seisev inimene suhtub minusse hästi, siis on mul kergem oma eluga toime tulla.

Isiku tähistamiseks heebrea keeles sõna ei ole. Seepärast räägitakse VT-s mitte Jumala isikust, vaid Jumala "palgest".

Jumala palet on tõlgendatud kristoloogiliselt juba vana kiriku aegadest peale. Ka M.Luther jutlustas 27.01.1505 Kristusest kui Jumala meie poole pööratud palgest.

Jumal ütles Moosesele: "Ma katan sind oma käega". "Käsi" on Piiblis sageli jõu ja meelevalla sümbol. Kui Psaltris palvetatakse: "Ära anna mind mu vaenlaste kätte", siis see tähendab: ära jäta mind mu vaenlaste meelevalla, et nad saaksid minuga teha, mida nad tahavad. Meie oleme Jumala meelevallas. Eluohud ja viimaks surmahäda ei saa teha meile kurja. Võime kujutleda üsna konkreetselt: Jumala käsi on minu ja hukkumise vahel.

Inimesel pole võimalik suhelda Jumalaga näost näkku. Meie ei saa Jumalat haarata ei oma mõistuse spekulatsioonidega ega ka mitte oma südame meditatsioonidega. Ainult tagantjärele näeme oma eluteel Jumala jalajälgi.

Jumal kattis Moosese kaljulõhes ohtlikul hetkel oma käega. Mõnegi konkreetse olukorra kohta tunnistame tagantjärele: kui Jumala armukäsi poleks seal mind varjanud, siis ma oleksin nüüd juba surnud.

Sõna "pale" tähendab piiblikeeles sageli selle palge ehk näo kandjat. Tekstis öeldi, et Jumala palet ei tohi keegi näha. Sa ei märkagi, millal ja kuidas Jumal sulle läheneb. Aga oma ellu tagasi vaadates sa imestad ja tänad: Jumal oli seal ja tegeles sinuga. Sa näed oma elusaatuses tema imelise kirkuse tuhma peegeldust (1Kr 13:12).

Vene legend räägib kahest mungast, kes lugesid kloostri mingist vanast raamatust, et maailma lõpus on koht, kus taevas puutub kokku maaga. Seal

võib kohtuda Jumalaga. Mungad asusid teele, et niisugust paika üles otsida ja otsustasid mitte enne tagasi pöörduda, kui on Jumala leidnud. Nad rändasid läbi kogu maailma, sattusid lugematutesse ohtudesse ja kannatasid puudust kõigest, nagu see vaesel inimesel mööda maailma rännates on paratamatu. Mõned püüdsid munki ümber veenda, kuid nad tõrjusid kõik seda laadi kiusatused otsustavalt tagasi ega lasknud kellestki ennast mõjustada teekonda pooleli jätma. Raamatust olid nad lugenud, et kui nad jõuavad sihile, on nende ees uks. Kes uksele koputab, see kohtub Jumalaga. Lõpuks arvasid mungad olevat leidnud, mida nad otsisid. Nad koputasid uksele. Kui see avanes, põksusid nende südamed tugevasti. Mungad astusid sisse. Pilku üles tõstes ja ringi vaadates leidsid nad ennast aga sellest samast kloostrikongist, kust nad oma teekonda olid alustanud. Nüüd mungad taipasid: koht, kus puutuvad kokku taevas ja maa, kust võib leida Jumala - see pole mitte kaugel maailma lõpus, vaid on siinsamas, kuhu Jumal kellegi on elama määranud. Siinsamas näeb inimene Jumala kirkust.

Varsavi getost on säilinud mediteerivad kirjaread: "Ma usun päikest - ka siis, kui ta ei paista. Ma usun armastust - ka siis, kui ma teda ei tunneta. Ma usun Jumalat - ka siis, kui ma teda ei näe."

Laulud (KLPR)

297,1-3

264,1-4

290,1-3

4

325,1-3(4-6)

206,1-3